

Περιστατικά κορυφαίων πολιτικών ηγετών με αφασία ή δυσαρθρία μετά από εγκεφαλική αγγειακή προσβολή

ΕΥΓΕΝΙΑ-ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ ΚΟΥΚΗ¹ ΘΕΟΔΟΣΗΣ ΚΑΡΒΟΥΝΑΡΑΚΗΣ² ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΠΡΩΙΟΥ³

Περίληψη

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της επιρροής που άσκησαν οι διαταραχές λόγου και ομιλίας διάφορων ηγετών στην ικανότητά τους να διαχειρίζονται εθνικά και διεθνή ζητήματα. Μελετήθηκαν προσωπικότητες όπως ο Winston Churchill, ο Clair Engle, ο Thomas Woodrow Wilson, ο Vladimir Lenin, και ο Dwight Eisenhower. Παρόλο που η σοβαρότητα της διαταραχής διαφέρει ανά περίπτωση, οι ιστορικές αναφορές υποδεικνύουν την πιθανότητα διάγνωσης αφασίας ή/και δυσαρθρίας στα περιστατικά που περιγράφονται. Η ανασκόπηση των παραπάνω περιπτώσεων παρέχει ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τις διαταραχές επικοινωνίας που μπορούν να επέλθουν μετά από εγκεφαλική βλάβη, καθώς και για τις επιπτώσεις τους στη ζωή των ιστορικών προσώπων, και αποτελεί κίνητρο για περαιτέρω διερεύνηση. Είναι ενδιαφέρον ότι σε ορισμένες περιπτώσεις, ένα πρόσωπο του άμεσου περιβάλλοντος ανέλαβε την εκπροσώπηση των ηγετών, και τη διαχείριση των τρεχόντων κρατικών ζητημάτων. Η ανάγκη για κάποιον προσωρινό και ανεπίσημο εκπρόσωπο υποδεικνύει τη σοβαρότητα των ελλειμμάτων επικοινωνίας των ηγετών, και τη δυσκολία τους να επιτελέσουν τα καθήκοντά τους. Η πιο διεξοδική ανάλυση του θέματος θα μπορούσε να συμβάλει στην κατανόηση σημαντικών εκφάνσεων της ζωής των πολιτικών προσωπικοτήτων, καθώς και στις επιδράσεις των προβλημάτων υγείας τους στην έκβαση κρατικών ζητημάτων.

¹ Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα

² Καθηγητής, Διπλωματική Ιστορία της Ευρώπης και των ΗΠΑ, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα

³ Επίκουρη Καθηγήτρια, Νευρογνωστικές Διαταραχές και Αποκατάσταση, Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα
Υπεύθυνος επικοινωνίας: Ευγενία-Περιστερά Κούκη, Γαριβάλδη 6, 54641, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Εγνατίας 156, 54636, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα
Email: e.p.kouki@gmail.com, Τηλέφωνο: +30 6996761893, 2310 830988

Λέξεις-κλειδιά: πολιτικοί ηγέτες, αφασία, δυσαρθρία, αγγειακά εγκεφαλικά επεισόδια, ιστορικές εξελίξεις.

Εισαγωγή

Οι επικοινωνιακές δεξιότητες είναι σημαντικό μέρος της αποτελεσματικότητας των πολιτικών προσωπικοτήτων. Μέσω της διπλωματίας, των πολιτικών αναμετρήσεων και των δημόσιων ομιλιών, οι τελευταίοι επιτυγχάνουν πολιτικούς στόχους και διαχειρίζονται διεθνή και εθνικά ζητήματα. Οι κοινωνικές και επικοινωνιακές δεξιότητες ενός ηγέτη επηρεάζουν σημαντικά τη δημοτικότητα και την αποτελεσματικότητά του (Riggio, Riggio, Salinas, & Cole, 2003), καθώς η επιτυχής διάδοση πληροφοριών σχετικά με πολιτικές δράσεις και στόχους εμπνέει εμπιστοσύνη στους πολίτες (Tardan, Bourgeon, & Darses, 2016).

Προβλήματα στην επικοινωνία μετά από εγκεφαλικές βλάβες του κυρίαρχου ημισφαιρίου συμπεριλαμβάνουν διαταραχές όπως η αφασία και η δυσαρθρία. Οι βλάβες στο κυρίαρχο ημισφαίριο συνδέονται όχι μόνο με διαταραχές επικοινωνίας, αλλά μπορεί να επηρεάσουν και τη γνωστική λειτουργία εν γένει, καθώς και την προσωπικότητα του ατόμου (Mohr, Krummenacher, Landis, Sander, Fathi, & Krugger, 2005). Η αφασία μπορεί να εμφανιστεί ως διαταραχή της κατανόησης ή της έκφρασης στον προφορικό και στο γραπτό λόγο. Από την άλλη, η δυσαρθρία αναφέρεται σε κινητικές διαταραχές των μυών του προσώπου που εμπλέκονται στην ομιλία. Επηρεάζεται η καταληπτικότητα, αλλά δεν παρουσιάζονται ελλείμματα οργάνωσης ή ευχέρειας του λόγου. Ωστόσο, η συννοσηρότητα δυσαρθρίας και αφασίας είναι συχνή (Kolb & Whishaw, 2009).

Τα άτομα με αφασία έχουν σημαντικές δυσκολίες στη μετάδοση ενός μηνύματος με συνοχή και συνεκτικότητα, ώστε ο λόγος τους είναι συχνά αόριστος και αμφίσημος. Επιπρόσθετα, δείγματα λόγου τέτοιων ατόμων μεταφέρουν λιγότερες πληροφορίες σε σύγκριση με άτομα του γενικού πληθυσμού (Galletto, Andreetta, Zettin, & Marini, 2013). Η δυσαρθρία, από την άλλη, δεν επηρεάζει την ποιότητα του νοήματος που σκοπεύει να μεταδώσει ο ομιλητής, όμως η σοβαρότητα της διαταραχής συνδέεται

με τη δυσφορία του ακροατή, και εξ αιτίας αυτού μπορεί να επηρεαστεί γενικότερα η κοινωνική ζωή του ατόμου (Guo & Togher, 2008).

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η εξέταση της επίπτωσης της αφασίας και της δυσαρθρίας μετά από εγκεφαλική βλάβη σε ιστορικές προσωπικότητες: θα μπορούσε η ιστορία να είχε άλλη τροπή εάν οι ηγέτες αυτοί δεν είχαν υποστεί νευρολογική βλάβη; Παρόλο που ο αριθμός των ηγετών για τους οποίους αναφέρεται ρητά ότι υπέστησαν επίκτητη νευρολογική βλάβη είναι μικρός, είναι ενδιαφέρον να εξεταστεί εκτενέστερα το συγκεκριμένο ερώτημα. Είναι εύλογο να υποτεθεί ότι η επίδραση επικριτικών δυσκολιών στην αποτελεσματικότητα του ηγέτη θα είναι σημαντική, καθώς ο τελευταίος θα συναντά πλέον μεγάλες δυσκολίες στη διαχείριση εθνικών και διεθνών ζητημάτων. Ωστόσο, βασικός στόχος μας είναι η ταυτοποίηση του προβλήματος, και τα συμπεράσματα που προκύπτουν δεν είναι απόλυτα, αλλά αποτελούν μια πρόσκληση για περαιτέρω διερεύνηση του ζητήματος.

Μέθοδος

Για τους σκοπούς της έρευνας, μελετήσαμε ιστορικές πηγές, οι οποίες χρονολογούνταν από το 1998 ως το 2015. Τα κριτήρια συμπερίληψης ενός περιστατικού στην ανασκόπηση περιλάμβαναν την ιδιότητα πολιτικού ηγέτη, την καταγεγραμμένη ύπαρξη νευρολογικής βλάβης (π.χ., όγκος ή αγγειακό εγκεφαλικό επεισόδιο) κατά τη διάρκεια διακυβέρνησης, και την αναφορά συμπτωμάτων τα οποία θα υποδείκνυαν διαταραχές ομιλίας (δυσαρθρία) ή λόγου (αφασία). Μελετήσαμε έξι βιογραφίες και 16 ιατρικές μελέτες που αφορούσαν ιστορικές προσωπικότητες. Προέκυψαν 26 περιπτώσεις, από τις οποίες οι εικοσιμία αποκλείστηκαν, είτε γιατί η συμπτωματολογία διαταραχών ομιλίας ή λόγου προέκυψαν μετά το πέρας της πολιτικής σταδιοδρομίας (όπως ο Ronald Reagan, ο οποίος παρουσίασε γνωστικά ελλείμματα που οφείλονταν στη νόσο Alzheimer μετά το τέλος της διακυβέρνησής του ως 40ού Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών), είτε γιατί οι μελέτες αφορούσαν στρατιωτικούς ηγέτες, οι οποίοι δεν είχαν πολιτικές αρμοδιότητες στη διάρκεια της ζωής τους (όπως ο Mikhail Kutuzov, ο οποίος υπέστη δυο τραύματα κεφαλής κατά τη θητεία του ως αρχιστράτηγος της Ρωσικής Αυτοκρατορίας από το 1759 ως το 1813).

Thomas Woodrow Wilson

Ο Thomas Woodrow Wilson ήταν ο 28ος Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Υπέστη 4 αγγειακά εγκεφαλικά επεισόδια, και διαγνώστηκε με αθηροσκλήρωση το 1915. Ανέκαμψε πλήρως από το πρώτο

ισχαιμικό εγκεφαλικό επεισόδιο (1896), όμως το δεύτερο (1906) οδήγησε σε αριστερή ημιανοψία. Το τρίτο ισχαιμικό επεισόδιο συνέβη επτά χρόνια αργότερα (1913), μετά το οποίο παρουσίασε αριστερή ημιπάρεση.

Το τέταρτο ισχαιμικό επεισόδιο συνέβη αφού ο Wilson εξελέγη Πρόεδρος, το 1919, και μέρες αργότερα ανέπτυξε αριστερή ημιπληγία (Owen, 2008; Menger, Storey, Guthikonda, Missios, Nanda, & Coper, 2015). Αναφέρονται επίσης δευτερογενείς διαταραχές, όπως νοσοαγνωσία, και αριστερή αμέλεια. Εικάζεται, επίσης, η ύπαρξη δυσαρθρίας, καθώς η ομιλία του έχασε την καταληπτότητά της και έγινε αδύναμη (Owen, 2008). Επιπλέον, το τελευταίο επεισόδιο οδήγησε και σε αλλαγές στην προσωπικότητα, οι οποίες είχαν κυρίως τη μορφή παρανοϊκών συμπτωμάτων (Davidson, Conor, & Schwartz, 2006; Owen, 2008). Πέθανε στις 3 Φεβρουαρίου 1924.

Winston Churchill

Ο Winston Churchill διετέλεσε για δεύτερη φορά πρωθυπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου από το 1951 έως το 1955. Ο ίδιος υπέστη δυο αγγειακά εγκεφαλικά επεισόδια πριν την εκλογή του, και ένα τρίτο κατά την περίοδο διακυβέρνησής του, το 1953. Μετά το τρίτο ισχαιμικό επεισόδιο, η ομιλία του έγινε ακατάληπτη, και ανέπτυξε αστάθεια και αριστερή ημιπάρεση. Τα προβλήματα άρθρωσης επιδεινώθηκαν μέσα στις επόμενες πέντε μέρες (Owen, 2008). Αν και αναφέρεται η παρουσία αριστερής ημιπληγίας, άλλες πηγές δεν αναφέρουν την ύπαρξη οποιασδήποτε δυσκολίας στην ομιλία (Addison, 2005). Πέθανε 24 Ιανουαρίου 1964.

Dwight Eisenhower

Ο Dwight Eisenhower ήταν ο 34ος Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Κατά την περίοδο διακυβέρνησής του (1953-1961), υπέστη μια καρδιακή προσβολή (24 Σεπτεμβρίου 1955), από την οποία ανέκαμψε πλήρως. Παρά την κατάσταση της υγείας του, μετά την πρώτη τετραετία διακυβέρνησης ανακοίνωσε την υποψηφιότητά του ως Προέδρου στις επικείμενες εκλογές, τις οποίες και κέρδισε. Λίγο αργότερα υπέστη ένα ήπιο ισχαιμικό επεισόδιο, στις 25 Νοεμβρίου 1957. Τα κυριότερα συμπτώματά του ήταν ίλιγγος και δεξιά ημιπάρεση, καθώς και δυσκολία στην εύρεση λέξεων (Owen, 2008). Ο Stephen Ambrose (1991: 455) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι όταν ο Πρόεδρος προσπαθούσε να μιλήσει, «έβγαιναν λέξεις, αλλά όχι αυτές που ήθελε να πει. Ούτε αυτά που έλεγε έβγαζαν νόημα από κάποια άποψη». Τα προβλήματα στο λόγο του παρέμειναν σε όλη την υπόλοιπη ζωή του. Συχνά εμφανίζονταν παραφασίες όταν ο Eisenhower προσπαθούσε να εκφέρει πολυσύλλαβες λέξεις, και η εναισθησία του για τα ελ-

λείμματά του πολλές φορές τον οδηγούσε σε απόγνωση (Ambrose, 1991). Με βάση αυτά τα ευρήματα, είναι πιθανή η ύπαρξη εκφραστικής αφασίας. Οι παραφασίες (και ιδιαίτερα οι φωνημικές) εμφανίζονται συχνά στο λόγο των ατόμων με αφασία κατά την προσπάθειά τους να αποκτήσουν πρόσβαση σε κάποια λέξη (Kurowski & Blumstein, 2016). Ο Dwight Eisenhower υπέστη στη συνέχεια μια σειρά καρδιακών επεισοδίων, και υπέκυψε στο τελευταίο, το Μάρτιο του 1969 (Owen, 2008).

Vladimir Ilyich Ulyanov (alias Lenin)

Ο Vladimir Lenin ήταν επικεφαλής της ρωσικής κυβέρνησης και της Σοβιετικής Ένωσης από το 1917 έως το 1924. Λόγω σοβαρής αθηροσκλήρωσης, υπέστη μια σειρά ισχαιμικά επεισόδια· το πρώτο συνέβη το Μάιο του 1922, και άλλα δυο συνέβησαν εντός των εννιά επόμενων μηνών, και του προκάλεσαν σοβαρές κινητικές αναπηρίες, όπως δεξιά ημιπάρεση, και ελλείμματα στο λόγο (Vinters, Lurie, & Mackowiak, 2013). Πιο συγκεκριμένα, αντιμετώπισε δυσκολίες στην ανάγνωση και τη γραφή. Οι ικανότητές του στην επικοινωνία περιορίστηκαν σε μονολεκτικό λόγο (π.χ., «εδώ, εδώ εδώ») και άναρθρους ήχους, και οι συνομιλητές του σπάνια ήταν σε θέση να καταλάβουν σε τι αναφερόταν. Ακόμη και οι πολιτικοί λόγοι του έχασαν τη συνεκτικότητά τους: επαναλάμβανε την ανάγνωση ολόκληρων παραγράφων χωρίς να είναι ενήμερος για αυτό (Service, 2000). Οι αναφορές αυτές υποδεικνύουν την παρουσία αφασίας. Η γενική αναπηρία του επιδεινώθηκε με την πάροδο του χρόνου. Πέθανε τον Ιανουάριο του 1924.

Clair Engle

Ο Clair Engle ήταν γερουσιαστής των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής από το 1958 έως το 1964, κατά την περίοδο διακυβέρνησης των προέδρων Eisenhower, Kennedy και Johnson. Σε αντίθεση με τις προαναφερθείσες περιπτώσεις, ο Engle δεν είχε υποστεί αγγειακό εγκεφαλικό επεισόδιο, ωστόσο ένας κακοήθης όγκος στο αριστερό ημισφαίριο, του οποίου η διάγνωση έγινε το 1963, οδήγησε σε δεξιά ημιπάρεση και εκφραστική αφασία. Ο όγκος αντιμετωπίστηκε με κρανιοτομή, ωστόσο τα ελλείμματά του παρέμειναν και μετεγχειρητικά (Son, 2015). Πέθανε στις 30 Ιουλίου 1964.

Συζήτηση

Τα εγκεφαλικά επεισόδια του Προέδρου Wilson είχαν σημαντικές συνέπειες στη ζωή του και την ικανότητά του να διαχειριστεί αποτελεσματικά κρατικά ζητήματα. Αυτό έγινε εμφανές κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου, όταν ο Wilson απέτυχε να πείσει τη Γερουσία

να επικυρώσει το Σύμφωνο της Κοινωνίας των Εθνών, η οποία υπό την ηγεσία των Ηνωμένων Πολιτειών θα ήταν ένας ισχυρότερος οργανισμός, και θα μπορούσε να είχε κάνει περισσότερα για να αποτρέψει το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο (Owen, 2008). Το τελευταίο εγκεφαλικό επεισόδιο που υπέστη το 1919 επέφερε τόσο σημαντική αναπηρία, ώστε ο Wilson αποσύρθηκε εντελώς από τα καθήκοντά του και τον κόσμο γενικότερα. Η δεύτερη σύζυγός του, Edith Wilson, ανέλαβε ανεπίσημα τη διαχείριση των κρατικών ζητημάτων, καθώς ήταν η μόνη στην οποία επιτρεπόταν να έρχεται σε επαφή με τον Πρόεδρο, πέρα από τους γιατρούς του. Παρά τις προσπάθειές της, η Edith Wilson δεν κατάφερε να πείσει τη Γερουσία ότι ήταν σημαντική η προσχώρηση στην Κοινωνία των Εθνών και η υπογραφή του Συμφώνου. Οι Ηνωμένες Πολιτείες συμμετείχαν τελικά στο διάδοχο της Κοινωνίας των Εθνών Ο.Η.Ε. (Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών), που ιδρύθηκε στο τέλος του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου.

Κατ' αντιστοιχία με τον Πρόεδρο Wilson, το τελευταίο εγκεφαλικό επεισόδιο του Churchill παρεμπόδιζε σημαντικά την επιτυχή διεκπεραίωση των καθηκόντων του ως Πρωθυπουργού. Το προσδόκιμο ζωής του ήταν μικρό μετά το επεισόδιο, και, παρόλο που τελικά ο Πρωθυπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου παρουσίασε επιτυχή ανάκαμψη, δεν μπόρεσε να επιστρέψει στα καθήκοντά του παρά μόνο μετά από κάποιες εβδομάδες. Ο σύζυγος της κόρης του, Christopher Soames, τον αντικατέστησε κρυφά. Η ασθένειά του διατηρήθηκε μυστική χάρη στους Rab Butler (ο οποίος διατελούσε καθήκοντα Υπουργού Οικονομικών) και Robert Gascoyne-Cecil, Μαρκήσιο του Salisbury (ο οποίος ήταν επικεφαλής της Βουλής των Λόρδων). Ο τελευταίος έδωσε στον Τύπο την εντύπωση ότι ο Πρωθυπουργός απλώς χρειαζόταν κάποιες μέρες ξεκούρασης. Ο Churchill επέστρεψε στα καθήκοντά του το φθινόπωρο του 1953 (Addison, 2005), αλλά παραιτήθηκε στις 6 Απριλίου 1955. Τον διαδέχθηκε ο Anthony Eden, ο οποίος κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Churchill διετέλεσε Υπουργός Εξωτερικών (Owen, 2008).

Μετά την πρώτη κρανιοτομή, ο Engle δεν εμφανίστηκε δημόσια, ως το Νοέμβριο του 1963. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, παρακολουθούσε πρόγραμμα αποκατάστασης, που περιλάμβανε λογοθεραπεία και φυσιοθεραπεία. Τον Απρίλιο του 1964, προσπάθησε να μιλήσει δημόσια στο βήμα της Γερουσίας, παρά τις δυσκολίες του στην έκφραση. Ωστόσο, δεν μπόρεσε παρά να αρθρώσει κάποιους αόριστους ήχους, μετά από ένα λεπτό σιωπής (Son, 2015). Το συμβάν αυτό υποδεικνύει τη σοβαρότητα των ελλειμμάτων, καθώς και το πόσο σημαντικές ήταν οι επιπτώσεις τους στην πολιτική σταδιοδρομία του Engle. Παρά τις δυσκολίες του, καθόρισε με την ψήφο του την έκβαση του Νομοσχεδίου για τα Πολιτικά Δικαιώματα, το οποίο αφορούσε στη διασφάλι-

ση ίσης μεταχείρισης για τους μαύρους. Μετά τη δεύτερη κρανιοτομή του, τον Απρίλιο του 1964, χρησιμοποιούσε αμαξίδιο για τις μετακινήσεις του, ωστόσο ήταν παρών στην ψηφοφορία. Όταν κλήθηκε να ψηφίσει, σήκωσε το δεξί του χέρι, και έδειξε το μάτι του («eye»), υπονοώντας «ναι» (στα αγγλικά «aye»). Ο Engle χρησιμοποίησε χειρονομία ως αντιστάθμιση των ελλειμμάτων του, η οποία ερμηνεύτηκε ως θετική ψήφος από τη Γερουσία. Η ψήφος του ήταν ιδιαίτερης ιστορικής σημασίας, καθώς το Νομοσχέδιο πέρασε οριακά για τρεις ψήφους (Son, 2015).

Ο Eisenhower υπέστη καρδιακή προσβολή και αργότερα εγκεφαλικό επεισόδιο, το οποίο οδήγησε σε προβλήματα εύρεσης λέξεων και παραφασίες, συμπτωματολογία που υποδεικνύει την παρουσία εκφραστικής αφασίας. Η αδύναμη υγεία του είχε σημαντικές επιπτώσεις στην πολιτική του σταδιοδρομία, καθώς οι δυσκολίες του στην έκφραση περιόρισαν τις δημόσιες εμφανίσεις του. Στην αρχή της ανάκαμψής του από το εγκεφαλικό επεισόδιο, ο Αντιπρόεδρος Richard Nixon αντικαθιστούσε τον Eisenhower στις δημόσιες εμφανίσεις του, ενώ ο τελευταίος έγινε σταδιακά πιο οξυθυμος, κουρασμένος, και έδινε την εντύπωση ότι είναι πολύ άρρωστος και ηλικιωμένος για να κυβερνήσει (Ambrose, 1991). Λαμβάνοντας υπόψη τα προϋπάρχοντα προβλήματα υγείας του, ο Eisenhower ανησυχούσε για το ποιος θα τον υποκαθιστούσε σε περίπτωση που ο ίδιος δεν ήταν σε θέση να ολοκληρώσει τη θητεία του ως Πρόεδρος. Το 1957, πρότεινε το σχηματισμό μιας επιτροπής η οποία θα εξέταζε τη μεταφορά των προεδρικών καθηκόντων στον κατάλληλο αντικαταστάτη. Αργότερα (1967), ψηφίστηκε η 25η Τροπολογία του Συντάγματος, η οποία προέβλεπε ότι ο Αντιπρόεδρος μπορεί να αναλάβει χρέη Προέδρου στην περίπτωση που ο τελευταίος δεν μπορεί πλέον να εκπληρώσει τα καθήκοντά του (Owen, 2008).

Η αναπηρία που επέφεραν τα πολλαπλά εγκεφαλικά επεισόδια του Λένιν περιόρισε την ικανότητά του να μιλά, και συνεπώς, να εμφανίζεται δημόσια. Ωστόσο, ήταν παρών στο 4ο Συμβούλιο της Επικρατείας στις 13 Νοεμβρίου 1922, και έδωσε ομιλία που περιλάμβανε πολλές μη συνεκτικές παραγράφους, και η εκφώνησή του τον εξάντλησε. Μετά από αυτόν το λόγο, ήταν εμφανές ότι ο Λένιν έπρεπε να περιορίσει την πολιτική του δραστηριότητα ώστε να διατηρήσει την υγεία του. Έτσι ο Ιωσήφ Στάλιν, ο οποίος ήταν τότε Γενικός Γραμματέας του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος, επωφελήθηκε της κατάστασης της υγείας του Λένιν, καθώς και της αυξανόμενης απόσυρσής του από τη δημόσια ζωή. Ο Στάλιν παγίωσε τη θέση του και από το 1927 χειριζόταν τα κρατικά ζητήματα κατά βούληση (Service, 2000). Εάν η υγεία του Λένιν δεν παρουσίαζε τόσο ραγδαία επιδείνωση, ίσως η Σοβιετική Ένωση να είχε ακολουθήσει μια άλλη, λιγότερο αυταρχική και καταπιεστική πορεία (Vin-

ters, Lurie, & Mackowiak, 2013), δεδομένου ότι και ο διάδοχος που ο Λένιν είχε επιλέξει αλλά δεν πρόλαβε να επιβάλει, δεν ήταν ο Στάλιν, αλλά ο Τρότσκι.

Συμπεράσματα

Η ανασκόπηση των παραπάνω περιπτώσεων παρέχει ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τις επιπτώσεις που έχουν οι διαταραχές επικοινωνίας στη ζωή των ιστορικών προσώπων κίνητρο για περαιτέρω διερεύνηση. Είναι ενδιαφέρον ότι στις περιπτώσεις των Προέδρων Dwight Eisenhower και Woodrow Wilson, και του Πρωθυπουργού του Ηνωμένου Βασιλείου Winston Churchill, ένα πρόσωπο του άμεσου περιβάλλοντός τους ανέλαβε την εκπροσώπησή τους, και τη διαχείριση των τρεχόντων κρατικών ζητημάτων. Η ανάγκη τους για κάποιον προσωρινό και ανεπίσημο εκπρόσωπο υποδεικνύει και τη δυσκολία τους να επιτελέσουν τα καθήκοντά τους ως ηγετών. Ωστόσο, είναι ένα θέμα υπό συζήτηση το αν οι διαταραχές επικοινωνίας καθαυτές διαδραμάτισαν τόσο καθοριστικό ρόλο, ή εάν η έκπτωση στην αποτελεσματικότητά τους ως ηγετών θα έπρεπε να αποδοθεί στην αθροιστική επίδραση των συνοδών νευρολογικών ελλειμμάτων που επέφεραν οι εγκεφαλικές βλάβες σε κάθε περίπτωση.

Η απόκρυψη των προβλημάτων υγείας των ηγετών ήταν, όπως φάνηκε από τις παραπάνω περιπτώσεις, συνήθης λύση για τη διατήρηση της δημόσιας εικόνας του πολιτικού ηγέτη, και θα μπορούσε να εξηγήσει τη χρήση ανεπίσημων αντικαταστατών, καθώς και τις περιορισμένες αναφορές στα γνωστικά και επικοινωνιακά ελλείμματα των πολιτικών ηγετών. Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι περιπτώσεις των ιστορικών προσώπων που αναφέρονται είναι αρκετά ετερογενείς. Παρ'όλα αυτά, μοιράζονται το κοινό στοιχείο της υποκείμενης εστιακής εγκεφαλικής βλάβης. Η πιο διεξοδική ανάλυση του θέματος θα μπορούσε να συμβάλει στην κατανόηση σημαντικών εκφάνσεων της ζωής των πολιτικών προσωπικοτήτων, καθώς και στις επιδράσεις των προβλημάτων υγείας τους στην έκβαση κρατικών ζητημάτων.

Βιβλιογραφία

- Addison, P. (2005). *Churchill, The Unexpected Hero*. New York: Oxford University Press.
- Ambrose, S. E. (1991). *Eisenhower: Soldier and President*. New York: Simon and Schuster.
- Davidson, J. R., Connor, K. M., Swartz, M. (2006). Mental illness in US presidents between 1776 and 1974: A review of biographical sources. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 194(1): 47-51.
- Freud, S., Bullitt, W. C. (1999). *Woodrow Wilson: A Psychological Study*. Transaction Publishers.
- Galetto, V., Andreetta, S., Zettin, M., Marini, A. (2013). Patterns of impairment of narrative language in mild traumatic brain injury. *Journal of Neurolinguistics*, 26(6): 649-661.
- Guo, Y. E., Togher, L. (2008). The impact of dysarthria on everyday communication after traumatic brain injury: A pilot study. *Brain Injury*, 22(1): 83-98.
- Kolb, B., & Whishaw, I. Q. (2009). *Fundamentals of human neuropsychology*. New York: Macmillan.
- Kurowski, K., & Blumstein, S. E. (2016). Phonetic Basis of Phonemic Paraphasias in Aphasia: Evidence for Cascading Activation. *Cortex; a Journal Devoted to the Study of the Nervous System and Behavior*, 75, 193–203.
- Menger, R. P., Storey, C. M., Guthikonda, B., Missios, S., Nanda, A., Cooper, J. M. (2015). Woodrow Wilson's hidden stroke of 1919: the impact of patient-physician confidentiality on United States foreign policy. *Neurosurgical Focus*, 39(1): E6.
- Owen, D. (2008). In *Sickness and in Power: Illness in Heads of Government During the Last 100 Years*. Westport, CT, Praeger.
- Riggio, R. E., Riggio, H. R., Salinas, C., Cole, E. J. (2003). The role of social and emotional communication skills in leader emergence and effectiveness. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 7(2): 83.
- Rottinghaus, B. (2009). Strategic leaders: Determining successful presidential opinion leadership tactics through public appeals. *Political Communication*, 26(3): 296-316.
- Service, R. (2000). *Lenin: A Biography*. Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Son, C. (2015). Clair Engle and the brain tumor that almost derailed the Civil Rights Act. *Neurosurgical Focus*, 39(1): E11.
- Tardan, V., Bourgeon, L., & Darses, F. (2016) How do Team Leaders Communicate to Develop Situation Awareness?: An Exploratory Study in a Nuclear Submarine Simulator. In *Proceedings of the European Conference on Cognitive Ergonomics* (p. 21). ACM.
- Vinters, H., Lurie, L., Mackowiak, P. A. (2013). Vessels of Stone: Lenin's "Circulatory Disturbance of the Brain". *Human Pathology*, 44(10): 1967-1972.